

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende

Regional rapport Hallands län

Titel Insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende

Rapportnummer: 2022:14

Diarienummer: 801-4629-2022

ISSN: 1101-1084

ISRN: LSTY-N-M--2022/14--SE

Författare Eva Wendt, Westr AB på uppdrag av länsstyrelsen i Hallands län

Inledning

I juni 2021 gav regeringen uppdrag till länsstyrelserna i Sverige att kartlägga kommunernas insatser för att hjälpa våldsutsatta personer, med eller utan barn, att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende. Uppdraget, diarienummer A2021/01299, är en del av regeringens åtgärds paket för att intensifiera arbetet med mäns våld mot kvinnor. Kartläggningen av kommuners insatser ingår i punkt 12 "Våldsutsattas rätt till eget boende".

Ett viktigt syfte med uppdraget från regeringen är att öka kunskapen om kommunernas arbete med frågan om stadigvarande boende. Underlaget är tänkt att användas i kommande arbete och satsningar inom området. Kartläggningen kommer också användas i länsstyrelsernas egen verksamhet, bland annat i arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor.

Länsstyrelsen Västerbotten har ansvarat för genomförandet nationellt. Uppdraget till de enskilda länsstyrelserna har handlat om att kartlägga;

- kommuners tillgång till skyddat boende och den genomsnittliga vistelsetiden i skyddat boende,
- kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende,
- kommuners samverkan för att hjälpa våldsutsatta personer att ordna stadigvarande boende,
- kartlägga kommuners insatser för att möjliggöra för våldsutsatta personer att bo kvar i den egna bostaden genom att den som utsatt närstående för våld flyttar,
- kartlägga vilka hinder som finns för kommuner att erbjuda hjälp med att ordna stadigvarande boende för våldsutsatta personer, och
- sprida goda exempel som identifieras till andra kommuner.

Länsstyrelsen Västerbotten ansvarade för sammanställningen av de enskilda länsstyrelsernas redovisningar. Uppdraget redovisades till regeringen senast den 31 mars 2022.

Lovisa Ljungberg, Enhetschef på Utvecklingsenheten.

Länsstyrelsen i Hallands län

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Genomförande	2
Del 1.Länsstyrelsen i Hallands län - svar på regeringsuppdraget	3
Kommuners tillgång till skyddat boende.....	3
<i>Våldsutsatta i skyddat boende – särskilt sårbara grupper</i>	<i>4</i>
Kommunernas insatser	6
<i>Insatser för att hjälpa våldsutsatta att ordna stadigvarande boende</i>	<i>6</i>
<i>Insatser från andra aktörer.....</i>	<i>7</i>
<i>Boendeinsatser till den som utsatt närstående för våld</i>	<i>7</i>
Samverkan	8
Hinder och utmaningar i arbetet	9
Framgångsfaktorer och goda exempel.....	10
Del 2. Övriga erfarenheter och reflektioner	10
Socialtjänstens erfarenheter och reflektioner	11
<i>Förbättringspotential kring arbetet med våld i nära relationer</i>	<i>11</i>
<i>Mer än bara skyddat boende.....</i>	<i>12</i>
<i>Svårt att nå våldsutövare</i>	<i>13</i>
<i>Samverkan med civilsamhällesorganisationer</i>	<i>14</i>
<i>Framgångsfaktorer och goda exempel</i>	<i>14</i>
Kvinnojourernas erfarenheter och reflektioner.....	15
<i>Barns situation</i>	<i>15</i>
<i>Kvinnors situation.....</i>	<i>15</i>
<i>Myndigheter</i>	<i>16</i>
<i>Samverkan.....</i>	<i>17</i>
<i>Stadigvarande boende.....</i>	<i>17</i>
Bostadsbolagens erfarenheter och reflektioner.....	18
<i>Samverkan.....</i>	<i>18</i>
<i>Barns rättigheter.....</i>	<i>19</i>
<i>Utmaningar</i>	<i>19</i>
<i>Våldsutövare</i>	<i>20</i>
<i>Våld i nära relationer i allmänhet</i>	<i>20</i>
<i>Stadigvarande boende.....</i>	<i>21</i>
Länsstyrelsens avslutande kommentarer	21

Sammanfattning

Socialtjänsten i Halland upplever tillgången till skyddat boende generellt som god och tar i stor utsträckning hänsyn till individens eller familjens behov vid placeringen. I de flesta fall behöver våldsutsatta skyddat boende utanför länet och vid stor risk krävs skyddat boende i en annan del av Sverige. När det handlar om utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck upplevs ärenden som mer komplexa, men det har fungerat att ordna skyddsplaceringar. Detsamma gäller våldsutsatta med missbruk/beroende. Socialtjänsten använder mycket tid för att hitta lämpliga skyddade boenden. Både socialtjänst och kvinnojourer anser att en professionalisering genom tillståndsprövning och tillsyn skulle kunna bidra till ökad säkerhet gällande boendenas kvalitet. Vissa kvinnojourer uttrycker dock oro för vad de nya kraven skulle kunna innebära för jourverksamheten.

Såväl socialtjänst som kvinnojourer anser att barns rättigheter, relaterat till att deras förälder placeras i skyddat boende, behöver stärkas. Barns behov tas inte i beaktande i tillräcklig utsträckning.

Vid placering upprättar socialtjänsten och det skyddade boendet en vårdplan och ett avtal skrivs där det framgår vad som är socialtjänstens ansvar, boendets ansvar och individens ansvar. I vårdplanen finns alltid en plan för stadigvarande boende och målet på sikt är ett förstahandskontrakt.

Samtliga kommuner tillhandahåller insatser för stadigvarande boende, till exempel sociala kontrakt. Bostadsbolagen tillhandahåller lägenheter till socialtjänsten som utifrån sin kompetens fördelar boenden.

Ingen av kommunerna har några strukturerade insatser för att våldsutsatta och barn ska kunna bo kvar i den egna bostaden genom att våldsutövaren flyttar. Flera kommuner försöker motivera våldsutövare att flytta, men bara i de fall där de som utsatts för våld kan bo kvar i sin hemkommun. Att flytta på våldsutövare är endast relevant när det inte finns risk för fortsatt våld.

De flesta inom socialtjänsten Halland menar att om kommunerna i Sveriges skulle arbeta i enlighet med Socialtjänstlagen 2 a kap. 8 § (2) SoL¹ skulle våldsutsattas möjligheter till stadigvarande boende öka. Detta i sin tur skulle minska risken att våldsutsatta och barn vistas i skyddat boende onödigt länge. Att få tillgång till eget stadigvarande boende påverkar möjligheterna till studier, arbete, förskola, skola, kompisar för barnen, socialt nätverk och att kunna påbörja ett nytt liv. Dessutom blir det betydligt mer kostnadseffektivt för socialtjänsten och samhället att våldsutsatta får eget boende, även om det kräver fortsatta insatser från kommunen.

Genomförande

¹ Syftar till att underlätta rörligheten för våldsutsatta som önskar flytta till en annan kommun på eget initiativ, men som inte kan göra det utan fortsatta insatser från socialtjänsten. Ansökan ska behandlas som om den enskilde var bosatt i inflyttningkommunen. Den nya kommunen ska inte ta hänsyn till om sökandens behov redan är tillgodosedda i bosättningskommunen.

Kartläggningen är genomförd utifrån intervjuer med representanter för samtliga socialförvaltningar i Hallands län, ett bostadsbolag i varje kommun samt alla kvinnojourer i länet. Verksamheterna kontaktades via epost med information om bakgrunden till regeringsuppdraget samt förfrågan om att delta i en digital intervju kring kartläggningens frågeställningar, vilka också redovisades. För att nå relevanta intervjupersoner inom socialförvaltningarna kontaktades chefer och medarbetare som länsstyrelsen tidigare haft kontakt med gällande våld i nära relationer. Bostadsbolag och kvinnojourer kontaktades via e-postadress på verksamheternas webbsidor.

Intervjuerna bokades in, 90 minuter för socialförvaltning respektive kvinnojour och 60 minuter för bostadsbolag. De valde själva vilken eller vilka personer som skulle delta i intervjun. Nämnas bör att samtliga intervjupersoner från socialtjänsten, i olika grad, arbetar med klienter som har erfarenhet av våld i nära relationer. I några fall skickades påminnelse ut vilket resulterade i att samtliga inbjudna deltagit i kartläggningen. Vid bokningen via Teams fick intervjupersonerna en Powerpointpresentation som innehöll information om regeringsuppdraget och vilka frågeområden som skulle tas upp under intervjun. Syftet med utskicket var att intervjupersonerna skulle få möjlighet att förbereda sig. Intervjuerna, som spelades in med intervjupersonernas godkännande, skrevs ut och skickades för genomläsning till alla som intervjuats. Inspelningarna raderades efter utskrift.

Kartläggningen är helt och hållet en redogörelse och sammanställning av intervjupersonernas erfarenheter och reflektioner, materialet har inte analyserat ytterligare. Rapporten är en beskrivning på övergripande nivå i länet, enskilda verksamheter omnämns inte. Del 1 består av länsstyrelsen i Hallands svar på regeringsuppdraget och finns således i den nationella rapporten. I denna regionala publikation har texten kompletterats med citat från intervjuerna. Del 2 är en beskrivning av intervjupersonernas erfarenheter och reflektioner som ligger utanför regeringsuppdraget, men tangerar frågan om stadigvarande boende och kartläggningens övriga områden. Rapporten beskriver också i större utsträckning kvinnojourernas och bostadsbolagens erfarenheter och reflektioner.

Resultatet av kartläggningen i Halland redovisades vid ett digitalt möte den 9 februari 2022. Inbjudan skickades till samtliga intervjupersoner samt till de som inom Hallands kommuner arbetar med våldsutsatta och barn, chefer, politiker, bostadsbolag och kvinnojourer.

Del 1.Länsstyrelsen i Hallands län - svar på regeringsuppdraget

Kommuners tillgång till skyddat boende

Samtliga kommuners socialtjänst uppger att de alltid har möjlighet att skyddsplacera, vilket i det akuta skedet oftast är på närliggande kvinnojour eller privat skyddat boende. Utifrån denna första placering utreder socialtjänsten situationen och behovet av fortsatt skydd. För många våldsutsatta sker förflyttning till annat boende redan inom ett eller två dygn, andra stannar på den första placeringen under ett par veckor medan socialtjänsten utreder situationen ytterligare. Några våldsutsatta behöver så starkt skydd att de omedelbart placeras långt från sin hemkommun. Om den första placeringen inte är optimal påbörjas

eftersökningar av lämpligt skyddat boende där individens behov kan tillgodoses. Det är väldigt få som placeras i närheten av sin hemkommun. I majoriteten av fallen ligger det skyddade boendet minst ett par timmar bort, ofta i en annan del av Sverige.

För att få tillgång till skyddat boende hör samtliga kommuner av sig till boenden som de använt tidigare och är nöjda med, några har upphandlade boenden. Socialtjänsten tar även hjälp av kvinnojoursorganisationer och Boende-Jouren, en ideell förening som på uppdrag av myndigheter kostnadsfritt förmedlar skyddade boende över hela Sverige. I den kontakten beskriver socialtjänsten vilka kriterier som behöver uppfyllas för den som ska placeras. Därefter får de ett antal förslag som grundar sig på boendenas egna beskrivningar av verksamheten. Det som styr val av boende är de våldsutsattas behov av särskilda kompetenser, det geografiska läget och var det bästa skyddet kan erbjudas. Kommunerna är i allmänhet nöjda med kvaliteten på de boenden som de använt. *”Jag har aldrig varit missnöjd med samarbetet med ett skyddat boende. Vi har samma vision, vi arbetar för samma sak. Det har oftast varit väldigt väldigt bra. Man har sina favoriter. Men ofta när vi placerar på nytt ställe så bakar de ihop det vi vill ha, de tar in folk extra för att tillmötesgå behov och önskemål.”* Trots allt, det finns ofta en viss osäkerhet vid placeringar på ett boende som kommunen inte använt tidigare.

Beroende på skyddsbehov används även tillfälliga boenden såsom vandrarhem, stugor eller jourlägenheter. I Halland finns ett förslag till överenskommelse att kommunerna ska bistå varandra med tillfälliga boenden. *”Inför placering i skyddat boende görs alltid en risk- och skyddsbedömning. Det är inte alltid det bästa för familjer med barn att bo i skyddat boende. Stuga med självhushållning kan vara ett alternativ för en del.”*

Vid placering upprättar socialtjänsten och det skyddade boendet en vårdplan och ett avtal skrivs där det framgår vad som är socialtjänstens ansvar, boendets ansvar och individens ansvar. I vårdplanen finns alltid en plan för stadigvarande boende och målet på sikt är ett förstahandskontrakt.

Våldsutsatta i skyddat boende – särskilt sårbara grupper

De flesta som söker skyddat boende är våldsutsatta kvinnor, eventuellt med medföljande barn. Att skyddsplacera dessa innebär sällan några problem, men när de som behöver skydd även har annan problematik och andra behov minskar antalet skyddade boenden som kan ta emot.

Att skyddsplacera män kan innebära vissa svårigheter. Det finns boenden som inte tar emot män, men det har gått att lösa när det har behövts. Samtliga kommuner uppger att de placerar utifrån individen eller familjen och försöker tillgodose de behov som finns på bästa sätt. Detta innebär att hbtqi² som särskilt utsatt grupp inte ses som en svårighet. De kommuner som har placerat våldsutsatta med fysisk funktionsnedsättning har erfarenhet av att boenden i allmänhet är bra på att tillgänglighetsanpassa och att de har god kompetens, men att det kan vara svårt att veta vilka dessa boenden är. Samma sak gäller boenden som tar emot våldsutsatta med psykisk funktionsnedsättning. För de som är utsatta för

² Ett paraplybegrepp för homo- och bisexuella, trans=definition uttryck av sitt kön, queer =bryta mot normer, intersexpersoner=medfött atypiskt avseende könshormoner, körtlar och organ

hedersrelaterat våld och förtryck behöver hänsyn tas till att de ofta har bott på flera orter, vilket innebär en ökad risk att bli upptäckt. Dessutom är det ofta ett stort antal personer som utgör hot för de utsatta. *”Hedersvåld är en utmaning, de vi träffar varje dag inom socialtjänsten till exempel inom ekonomiskt bistånd. Upptäcker vi våld där? Vi är medvetna att detta absolut är ett förbättringsområde inom socialtjänsten. De som själva söker för våldsutsatthet hjälper vi, men övriga? Vi borde ha fler hedersärenden när vi ser hur vår kommun är sammansatt, men vi har väldigt få.”*

Barns rättigheter anses av alla intervjupersoner som ett område i behov av utveckling.³ Socialtjänstens barnhandläggare är alltid inkopplade när barn följer med förälder till skyddat boende, detta blir dock sällan en långvarig insats. Eftersom barn på skyddade boenden inte är placerade, utan medföljande till våldsutsatta vuxna, finns risk att barn inte får sina behov tillgodosedda gällande insatser i form av till exempel samtal och traumabehandling. Dessutom, en del boenden saknar barnkompetens. *”Barn- och familjeenheten utreder. Men vid lång placering på skyddat boende avslutas utredningen. Uppföljning av barnen blir lidande. Skyddet är ok men barnens perspektiv tappas.”*

Hur barns rätt till förskola, skola och att få träffa kompisar tillgodoses är beroende av det enskilda boendets agerande. Utifrån var det skyddade boendet är beläget kan framför allt tillgång till kompisar innebära mer eller mindre svårigheter. Att ta med sitt husdjur innebär ofta en stor trygghet för såväl barn som vuxna. När familjen får plats på ett boende som inte tar emot husdjur finns risk att den vuxna väljer att inte lämna hemmet.

En annan situation som innebär ett dilemma är hur kontakt och umgänge med den andre föräldern ska ske. När barn pratar med eller träffar sin andre förälder är det svårt för dem att veta vad de kan berätta om och det finns risk att de röjer det skyddade boendet. Detta är en orimlig situation som inte är förenlig med barns rättigheter.

Även om alla kommuner redan gör många bra saker för barn så var alla överens om att barns rättigheter är något som de behöver arbeta mer med. *”Det är svåra och stora frågor, vi behöver generell bli bättre på detta och kritiskt granska oss själva avseende barnkonventionen.”* En av kommunerna beskriver att de bildat ett konsultativt team som täcker olika professioner. *”När ett barn placeras samlas teamet för att bevaka när utredning är i gång. De samlas också när utredningen är på väg att avslutas och diskuterar vad som ska hända härnäst.”*

Det är ovanligt att äldre söker socialtjänsten på grund av våldsutsatthet och behov av skydd men socialtjänsten har kunnat vidta de åtgärder som krävdes, ibland med vissa svårigheter. Tillgången på platser minskar när det föreligger speciella omsorgsbehov eller att boendet behöver vara anpassat för fysisk funktionsnedsättning. Om en person på äldreboende är våldsutsatt av sin partner kan situationen lösas genom att en av dem flyttar till annat äldreboende. Det faktum att relativt få äldre söker socialtjänsten på grund av våldsutsatthet ansågs som en viktig fråga att arbeta vidare med. *”Ålder spelar ingen roll. Det finns god tillgång till skyddade boenden. Men vi har väldigt få äldre som söker skydd, det är sällan vi kommer i kontakt med dem. Vi har funderat över vad det beror på. Det senaste året har*

³ Lästips om barnens perspektiv: Min tur att berätta. Barns röster om att leva med våld. En rapport från BRIS och Sveriges stadsmissioner, 2020

vi haft två klienter som varit 70 +, 80+. De hade varit i relationen hela livet. Tragiskt å ena sidan men fantastiskt att de efter ett helt liv ta klivet ur. De är ofta i beroendeställning till den som utövar våldet. Det är svårt för oss att komma åt och fråga när anhörig är med i hemmet vid våra hembesök. Våldsutövaren kontrollerar all post, den våldsutsatta har inga kontakter utåt, får inte komma till socialtjänsten, men socialtjänsten får komma hem.....men då finns den anhörige där och då säger den våldsutsatta 'Jag har det så bra så'. Om den som är våldsutsatt själv inte pratar blir det svårt."

Att ta emot våldsutsatta med missbruks-beroende problematik kräver att boendets ledning och personal har kompetens inom området, därmed minskar antalet möjliga boenden för denna grupp. En annan anledning till svårigheter med placering är att det är olämpligt att blanda barnfamiljer med denna typ av problematik. Flera av kommunerna lyfte frågan om att behandlingshem som även har skyddsaspekt skulle kunna vara ett alternativ. De tog också upp svårigheter med placering av våldsutsatta som har behov av psykiatrisk vård⁴ och vad som händer om den psykiatriska problematiken är väldigt omfattande. Människohandel och prostitution berördes i alla intervjuer. Ingen kommun har erfarenhet av sådan skyddsplacering, men de menar att socialtjänsten skulle kunna bli bättre på att fånga upp dessa grupper.

Kommunernas insatser

Insatser för att hjälpa våldsutsatta att ordna stadigvarande boende

De flesta våldsutsatta i Halland placeras inte i skyddat boende som ligger i närheten av hemkommunen. De mest utsatta kan inte heller återvända efter skyddsplaceringen. Omvänt, de som behöver hjälp till stadigvarande boende i Halland har oftast sin hemkommun någon annanstans i Sverige. Arbetet för socialtjänsten kring stadigvarande boende handlar följaktligen om olika kategorier av insatser som behöver handläggas på olika sätt; Våldsutsatt som är på väg in i kommunen, antingen genom stöd från ett skyddat boende eller genom ansökan enligt 2 a kap. 8 § (2) Socialtjänstlagen; Våldsutsatt kommuninvånare som behöver stadigvarande boende på annat håll i Sverige; Våldsutsatt kommuninvånare som kan stanna kvar i sin hemkommun men behöver stadigvarande boende.

Samtliga kommuner uppmantrar våldsutsatta tidigt under skyddsplaceringen att ställa sig i bostadskö och att söka egen lägenhet. I regel har det skyddade boendet uppdrag från socialtjänsten i den skyddsplacerades hemkommun att ge stöd i sökandet av stadigvarande boende. Detta underlättar eftersom hemkommunen inte har lokalkännedom där den våldsutsatta är placerad. De flesta skyddade boendena har upparbetade kontakter med bostadsbolag. En del boenden uppger bostadsgaranti, men i intervjuerna med socialtjänsten framkom en viss osäkerhet kring vilken standard dessa boenden har.

När våldsutsatta blir placerade långt ifrån sin hemkommun innebär det ofta större svårigheter att få stadigvarande boende i annan kommun. Ofta blir de kvar längre på det skyddade boendet än vad de hade behövt. Det finns många faktorer att ta hänsyn till vid stadigvarande boende. En familj kan inte flytta vart som helst, inte minst kan det vara

⁴ Lästips: Att ställa frågor om våldsutsatthet som en del av anamnesen. NCK rapport 2010:4 Kapitel 19. Våldsutsatthet bland kvinnor som vänder sig till psykiatrisk vård.

problematiskt för familjer med barn där det finns en process kring umgängesrätt eller vårdnadstvist, men även det nya boendets närhet till förskola och skola har betydelse.

Samtliga kommuner tillhandahåller insatser för stadigvarande boende. De mindre kommunerna har oftast lättare att ordna lägenheter än de större som oftare har brist på lägenheter. Flera kommuner i Halland tar emot ansökningar i enlighet med 2 a kap. 8 § (2) SoL. De inleder en utredning och bedömer huruvida ansökningen ska godkännas eller inte. En av dessa kommuner menar att Kompotten, en samverkan mellan kommuner för att bistå våldsutsatta som behöver byta bostadsort, är väl inarbetad, och därmed till god hjälp i sådana ärenden. Andra kommuner har inte lika mycket erfarenhet av att arbeta i enlighet med lagen. En tanke som kom upp är att det borde vara den placerande kommunen som ska ge stöd till våldsutsatta att lämna den kommun de bott i.

Det förekommer förtur genom bostadsbolag, men inte i alla kommuner. I samtliga kommuner har socialtjänsten någon form av avtal med bostadsbolag om tillgång till lägenheter. De flesta överenskommelser innebär att en andel av lägenhetsomsättningen under föregående år används i kommunen för sociala kontrakt/andrahandskontrakt, men inte bara för våldsutsatta. Några av kommunerna i Halland har boendepedagoger eller boendehandläggare som arbetar specifikt med boendefrågor.

Den enda sårbara grupp där det kan bli extra svårigheter gällande stadigvarande boende är för personer som lever med missbruk-beroende. Ingen av kommunerna uppgav extra svårigheter utifrån andra sårbara grupper. När en person behöver tillgänglighetsanpassning på grund av funktionsnedsättning ordnas detta genom samarbete mellan kommun och bostadsbolag. I de fall en specifik lägenhet anses olämplig med avseende på personens funktionsnedsättning går det att lösa genom att personen erbjuds annan lägenhet.

Insatser från andra aktörer

Samtliga intervjuade bostadsbolag tillhandahåller lägenheter till socialtjänsten som utifrån sin kompetens fördelar boenden. Samtliga bostadsbolag ser våldsutsatthet som ett stort samhällsproblem som de på olika sätt arbetar med och de har god kännedom om orosanmälan för barn som riskerar att fara illa. Kvinnojourerna, liksom andra skyddade boenden upprättar avtal med socialtjänsten att vid skyddsplaceringar ge stöd i bostadssökande.

Boendeinsatser till den som utsatt närstående för våld

Ingen av kommunerna har några strukturerade insatser för att våldsutsatta och barn ska kunna bo kvar i den egna bostaden genom att våldsutövaren flyttar. Det finns exempel på att våldsutövare tillfälligt har flyttat till kompis eller föräldrar, i enstaka fall till referensboende. Flera kommuner försöker motivera våldsutövare att flytta, men bara i de fall där de som utsatts för våld kan bo kvar i sin hemkommun. Samtliga intervjupersoner lyfte just detta, att flytta på våldsutövare är endast relevant när det inte finns risk för fortsatt våld. Några uttryckte att om det överhuvudtaget ska komma i fråga vid risk för fortsatt våld, krävs en organisation och en tätare samverkan där polis och kriminalvård ska ingå.

På frågan om boendeinsats till våldsutövare skulle kunna villkoras med att våldsutövaren går i behandling, finns i allmänhet en osäkerhet hur det skulle kunna genomföras.

Socialtjänsten i en kommun menar dock att det skulle kunna fungera eftersom de har goda erfarenheter av den strukturerade behandlingsmetoden ATV, Alternativ Till Våld. Grunden för att kunna erbjuda behandlingsinsats är dock att våldsutövaren är medveten om situationen och beredd att ta emot behandling. Samtliga socialtjänster i Halland arbetar med våldsutövare och är på väg att starta en gemensam gruppverksamhet. En svårighet är att våldsutövare sällan söker hjälp på socialtjänsten på grund av våldet, men när det finns barn i familjen öppnas en möjlighet att nå våldsutövaren för att informera och motivera till behandling. Alla bostadsbolag som intervjuades reflekterade kring sin del, till exempel hur hyresavtal som inte sällan står på våldsutövaren ska lösas.

Samverkan

Socialtjänsten anser att samverkan internt i allmänhet är god, men att det finns utvecklingsmöjligheter avseende struktur, skrivna avtal och rutiner samt kompetenshöjning. Några av kommunerna har tagit fram en handlingsplan kring våld i nära relationer inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck, men arbetet med stadigvarande boende för våldsutsatta kan förtydligas. Socialtjänsten har ingen strukturerad samverkan med kommuner utanför länet, endast kring enskilda ärenden. Inom länet finns ett visst samarbete, till exempel kring jourlägenheter, men även kring stadigvarande boende. Socialtjänsten i de mindre kommunerna uttryckte fördelar med en liten kommun, de känner varandra väl, det är lätt att samarbeta och dessutom finns oftast lediga lägenheter.

Några av Hallands kommuner är med i Kompotten. Detta fungerar mestadels väl men när en våldsutsatt person är placerad på ett skyddat boende i en kommun som inte är med i Kompotten, kan det innebära att den våldsutsatta behöver flytta ytterligare en gång. Därav borde kommuner som är med i Kompotten i första hand skyddsplacera i kommuner som också är med i Kompotten. Detta motiverar till att skapa en nationell samverkan för alla kommuner kring stadigvarande boende för våldsutsatta. Ett par av kommunerna i Halland som inte alls kände till Kompotten menade att en nationell samverkan skulle öka möjligheterna för likvärdiga insatser. *”Vi är inte med i Kompotten men det var en kommun som hörde av sig och frågade oss. Vi fick alltså kännedom om Kompotten tack vare den kontakten. Vi undrade först vem står bakom, men det verkar ju väldigt bra. Hur ska detta kunna spridas? Vi vill veta mer men eftersom det är hemligt, hur kommer vi i kontakt med Kompotten? Vi är jätteintresserade av att vara med. Man måste vara öppen för samarbete för att kunna få hjälp tillbaka.”*

Kvinnojourerna samarbetar med socialtjänsten kring enskilda ärenden men har ingen samverkan med bostadsbolag. Ingen av de intervjuade verksamheterna har någon specifik samverkan kring stadigvarande boende med civilsamhällesorganisationer. Inte heller utifrån särskilt utsatta grupper.

Socialtjänsten och bostadsbolagen har sedan flera år tillbaka regelbundna avstämningar och däremellan vid behov, oftast är det samma personer som ingår. Både socialtjänst och bostadsbolag är över lag nöjda med samarbetet, men önskar större kännedom om och förståelse för varandras uppdrag och verksamheter. Inget av bostadsbolagen har samverkan kring stadigvarande boende med bostadsbolag i andra kommuner. Däremot har de kommunala bostadsbolagen regional samverkan kring frågor som handlar om bolagens uppdrag. Frågor om våld i nära relationer generellt har tagits upp i dessa sammanhang. De

har även samverkan med Sveriges Allmännyttan men inte gällande boende för våldsutsatta.

Hinder och utmaningar i arbetet

Socialtjänsten använder mycket tid för att hitta lämpliga skyddade boenden. Det finns en viss osäkerhet kring kompetensen på de boenden som socialtjänsten inte placerat på tidigare, även när de får förslag via Boende-Jouren eller via upphandling. En professionalisering genom tillståndsprovning och tillsyn bör kunna bidra till ökad säkerhet och omfatta medmänsklighet, lyhördhet samt att se till den enskilda individens situation, behov och önsknings. *”Det är en utmaning. Hur vet vi att det skyddade boendet har kompetens? Vi kan i och för sig säkra upp genom att använda jourernas rekommendationer. Vi skapar relationer med några boenden som klarat svåra ärenden, vi väljer dessa om det är möjligt. Men vad som helst kan vara ett skyddat boende. Vi bombarderas med förslag och reklam. Allt på pappret låter bra, det är svårt att bedöma boenden utifrån det. Vi är inte där hela dygnet. Hur kvalitetssäkrar man ett skyddat boende egentligen? Tillståndsprovning vore kanske inte så dumt. Men det måste absolut inte vara personer som är utbildade i sju år. Våldsutsatta behöver personer som kan stå där och lyssna, som har en viss nivå på kompetens.”*

Under intervjun med kvinnojourerna diskuterades för- och nackdelar med tillståndsprovning för skyddade boenden. En kvinnojour menade att för dem skulle det innebära att de behövde förbättra sin verksamhet och att det kunde vara positivt. En annan kvinnojour menade att en kvinnojour ska arbeta för just våldsutsatta kvinnor medan privata skyddade boenden tar emot även andra. Tillståndsprovning skulle därför påverka kvinnojournsrollen negativt, det skulle bli en resursfråga om små kvinnojourer skulle kunna vara kvar.

En annan utmaning är socialtjänstens ansvar i frågan gällande skyddat boende. Verkligheten är inte svart eller vit, skyddat boende, samtalsstöd eller inget. Socialtjänstens arbete kring våld i nära relationer kan utvecklas och det behövs en större flexibilitet i insatserna.

Ekonomi är ofta ett stort problem för att kunna få en bostad och försörjning. När det gäller ekonomiskt bistånd arbetar socialtjänsten numera mot arbetsmarknad vilket riskerar att försämra för våldsutsatta som speciellt i början av sitt uppbrott sällan har ork eller förmåga att ta tag i sin situation. Andra utmaningar som togs upp var socialtjänstens organisation i allmänhet, kommunens storlek, resurser, bostadsmarknaden samt socialtjänstens möjligheter till insatser för att hjälpa våldsutsatta som inte motsvarar hyresvärdarnas krav.

Samtliga intervjupersoner inom socialtjänsten har erfarenhet av kommuner som avslagit ansökningar i enlighet med 2 a kap. 8 § (2) SoL, ibland utan att ha inlett en utredning och ibland på felaktiga grunder. *”Vi har tagit emot våldsutsatta från andra kommuner, kanske för att vi är en liten kommun. Men vi har haft jättestora svårigheter att få hjälp från andra kommuner. Problemet uppstår när ansökningar hanteras på väldigt olika sätt. En del kommuner svarar inte ens på en ansökan”. Å andra sidan finns det också exempel på när det fungerar bra. Som i nedanstående fall när socialsekreteraren blev positivt överraskad. ”Jag ska berätta om ett färskt ärende där jag tog på mig hela ’skyddsutrustningen’. Jag var taggad med argument men det gick klockrent. Svaret var, ja kom in med ansökan så*

hjälpers vi henne. Jätteroligt när det är så. Då blir man jätteglad.”

Kommunerna i Halland anser att om tillämpningen av lagen ses över kan det bli tydligare vad som gäller. De menar att om kommunerna i Sveriges arbetar i enlighet med 2 a kap. 8 § (2) SoL skulle våldsutsattas möjligheter till stadigvarande boende öka. Detta i sin tur skulle minska risken att våldsutsatta och barn vistas i skyddat boende onödigt länge. Att få tillgång till eget stadigvarande boende påverkar möjligheterna till studier, arbete, förskola, skola, kompisar för barnen, socialt nätverk och att kunna påbörja ett nytt liv. Dessutom blir det betydligt mer kostnadseffektivt för socialtjänsten och samhället att våldsutsatta får eget boende, även om det kräver fortsatta insatser från kommunen. För att alla kommuner ska kunna arbeta i enlighet med lagen krävs en analys av vilka konsekvenserna skulle bli, inte bara när det kommer till att ordna stadigvarande boende. När en kommun tar emot nya invånare krävs möjligheter inte minst till arbete, förskola, skola samt hälso- och sjukvård. Ett förslag som kom upp vid några av intervjuerna var att ta fram ekonomiska incitament för kommunerna, vilket har visat sig effektivt gällande andra målgrupper och ärendetyper. *”Det stora problemet är de som behöver flytta mellan kommuner. Det finns en särskild paragraf, att du kan få insatser och hjälp med boende i annan kommun. Utifrån den försöker många söka. De flesta kommuner avslår en sådan ansökan. Det blir lite som ‘Vem vill ha Svarte Petter’ Det blir ju lite så med de här personerna, att de skjuts ju runt. Det är många olika delar som behöver fungera, långt ifrån bara bostad. Arbete, skola för barnen, barnen behöver barngrupper, umgängesstöd om barnen ska träffa den som utsatt familjen för våldet, hela paket. Det är inte bara boende, det är så himla mycket mer.”*

Framgångsfaktorer och goda exempel

De framgångsfaktorer som i störst utsträckning diskuterades under intervjuerna, oavsett verksamhet, var vikten av bra samverkan internt och externt, såväl inom en kommun och ett län, som nationellt. Men även betydelsen av struktur, kompetens, tydliga avtal och rutiner samt att arbeta utifrån den enskilda individen, med den personens unika förutsättningar. Några av kommunerna har boendehandläggare eller boendepedagog vilkas insatser är mycket värdefulla för att tillsammans med den som är våldsutsatt ordna stadigvarande boende.

En av kommunerna i Halland har en kommunövergripande samordnare för våld i nära relationer. Uppdraget har stor betydelse för allt arbete i kommunen, inte bara inom socialtjänsten. Det bidrar naturligt till en utökad och förbättrad samverkan mellan olika förvaltningar, vilket förbättrar även möjligheterna till att ordna stadigvarande boende för våldsutsatta. Att kommunen har en samordnare ger ett värdefullt helhetsperspektiv. Frågan om våld blir högst levande och kommer högt upp på agendan vilket bekräftas av ytterligare en halländsk kommun som arbetat en längre tid för att få ökad förståelse generellt för folkhälso- och samhällsproblemet våld i nära relationer. *”Framgångsfaktorer kring allt arbete med våld i nära relationer handlar inte bara om vad tjänstepersoner inom socialtjänsten gör utan också om politiken. Det här har inte kommit till av en slump, vi har slitit ganska hårt och det finns en förståelse kommunövergripande. Vi har satt våldsproblematiken på kartan. Det handlar inte längre om att, utan hur.”*

Del 2. Övriga erfarenheter och reflektioner

Ovanstående kartläggning ingår i den nationella rapporten som är länsstyrelsernas svar på regeringsuppdraget 2021-06-03 A2021/01299.

Under intervjuerna med kommunernas socialtjänst, bostadsbolag samt kvinnojourer kom det upp en hel del närliggande ämnen och reflektioner som kan vara värdefulla att belysa i denna regionala rapport. Intervjupersonerna beskrev både utmaningar och möjligheter för våldsutsatta som är i en så svår situation att de behöver fly från sitt hem. Intervjupersonerna beskrev även hinder och möjligheter avseende problemområdet i allmänhet samt i relation till verksamheternas arbete.

Även del 2 är helt och hållet en redogörelse och sammanställning av intervjupersonernas erfarenheter och reflektioner, materialet har inte analyserat ytterligare.

Socialtjänstens erfarenheter och reflektioner

Förbättringspotential kring arbetet med våld i nära relationer

Socialtjänsten ger stöd till våldsutsatta när de behöver fly sitt hem men problemen börjar långt innan. Socialtjänsten behöver i större utsträckning ställa rutinmässiga frågor om våld i nära relationer till klienter och det finns definitivt en förbättringspotential. Våldsutsatta kvinnor och barn uppmärksammas i allmänhet väl inom socialtjänstens verksamhet och de flesta vet att de kan vända sig till dit för att få stöd.

Däremot finns det grupper som uppmärksammas i mindre utsträckning, såsom äldre, funktionsnedsatta, utsatta för hedersrelaterat våld och förtyck samt de som utsätts för människohandel och prostitution. Dessa grupper söker sällan hjälp utifrån våldsutsatthet men många av dem finns inom kommunens verksamheter av andra anledningar. Dessa individer har hittills inte fått frågor om våld i den utsträckning som de borde enligt Socialstyrelsens rekommendationer till socialtjänsten. Att ställa rutinmässiga frågor om våld inom socialtjänsten är således ett utvecklingsområde för att kunna uppmärksamma våld i ett tidigare skede, långt innan behov av skyddat boende uppträder.

Att möjliggöra stadigvarande boende för våldsutsatta som flytt sitt hem är beroende av tillgång på bostäder. På många håll är det bostadsbrist och därmed långa bostadsköer. En annan konsekvens av bostadsbrist är att människor som lever i destruktiva relationer inte kan separera. De har helt enkelt svårt att hitta nytt boende, även om de skulle ha både ork och ekonomi att dela på sig. Att fortsätta leva i en destruktiv relation innebär risk för våld och att redan pågående våld eskalerar.

När våldet gått så långt att våldsutsatta behöver fly sitt hem till skyddat eller annat tillfälligt boende är ekonomin och självförtroendet ofta i botten hos den som är utsatt. Detta gör det svårt att söka stadigvarande boende på egen hand. Dessutom, den enskildes situation handlar om så mycket mer än boende. Ytterligare en aspekt som kan försvåra situationen är att våldsutsatta och deras eventuella barn klumpas ihop med alla andra grupper inom socialtjänsten som behöver stöd i sin livssituation. Ekonomiskt bistånd är en möjlighet, men de regler som finns är inte alltid förenliga med gruppen våldsutsatta. *”Det är så tråkigt att behöva kämpa å klienters vägnar när det gäller ekonomin, det är ett jättestort problem med både bostad och försörjning. Våldsutsatta gör inte alltid som reglerna säger, en del har inte förmågan, då får de avslag och så får de börja om via*

kommunens växel. Dessutom, ska man behöva göra sig av med allt man äger innan man kan söka ekonomiskt bistånd efter tre månader?"

För att samhällsproblemet och folkhälsoproblemet våld i nära relationer ska kunna minska behövs en bredare kunskap och förståelse inom kommunerna, vilket är en utmaning. Webbutbildning om våld, som tagits fram av NCK - Nationellt centrum för kvinnofrid, skulle kunna utgöra en bra grundutbildning och ligga i Kompetenstrappan för alla medarbetare i en kommun. Webbutbildningen är först och främst framtagen för socialtjänsten men fungerar även för andra kommunala verksamheter såsom räddningstjänst och äldreboende. Att ha grundläggande kunskap om våld ska inte vara kopplat till en viss profession. Vem som helst kan få förtroende från någon som har erfarenhet av våld, oavsett om det handlar om våld under uppväxten, våldsutsatthet eller eget våldsutövande. Även de som inte arbetar i direkt kontakt med kommuninvånare skulle ha nytta av att förstå vad våld i nära relationer handlar om, vad de skulle kunna göra om de ser någon som är utsatt eller träffar någon som berättar om våld. *"Att i dessa lägen veta vad som behöver göras och vart man ska vända sig är avgörande för att de med erfarenhet av våld ska kunna få stöd och hjälp. Samhället i stort, både kunskapsmässigt och engagemangsmässigt, ligger på mångas bord...att kunna se vilket stort samhällsproblem detta är...Det har hänt mycket, men vi är långt ifrån i mål."*

Mer än bara skyddat boende

Socialtjänsten i Halland har alltid haft möjlighet att skyddsplacera oavsett vilket skyddsbehov individen eller familjen haft. Dock kan specifika behov och geografisk placering innebära vissa svårigheter initialt, vilket framgår tidigare i rapporten. Det finns emellertid annan problematik kopplat till skyddat boende. De flesta som söker stöd för våld har inte ord eller begrepp för att de utsatts för våld, de behöver bara få sin vardag bekräftad. Att i det skedet pressa en individ med att säga "det förstår du väl att du är våldsutsatt" kan skapa skuld. Det är inte sällan en utmaning att få våldsutsatta att vilja vara på skyddat boende, det är ett stort steg att lämna. När våldsutsatta söker stöd men är ambivalenta till skyddat boende är det bättre att hjälpa till med ett boende som kan accepteras i stället för att våldsutsatt och eventuella barn flyttar tillbaka till den person som utövat våldet. Dessutom, det är så mycket annat som behövs för att våldet ska upphöra. *"Man behöver hitta lösningar så att man inte stänger in sig och tänker att skyddade boenden är enda lösningen. Alla i hela kommunen behöver tänka, inte bara enheten som arbetar med placeringar och samtalsstöd. Man behöver vara mer fantasirik och flexibel. Våra system är för fyrkantiga, vi behöver i stället se att vi har ett gemensamt ansvar"*.

Under socialtjänstens utredning i samband med skyddat boende upptäcks ibland att det finns brister i föräldrarollen. Bristerna kan bero på det trauma som våldsutsattheten orsakat eller det sättet familjen levtt på. Exempel på detta kan vara att mannen i familjen stått för all barnuppfostran och att den våldsutsatta kvinnan inte orkar eller klarar av den nya situationen utan stöd. En annan utmaning är att de som placerats inte ska fastna i den trygghet som skyddade boenden ofta utgör. Inte heller ska en placering avslutas när det finns risk att våldsutsatta inte kan hantera den nya situationen. Det är mycket som ska hända under en skyddsplacering, våldsutsatta ska få möjlighet att prata om och bearbeta våldet men även förberedas på att flytta till annan ort och med stöd från personalen söka lägenhet. *"Det är nog mycket svårare än någon av oss kan föreställa oss, att starta om*

allting. Men, klokt att förbereda i tid. Personen måste känna sig trygg att ändra sin tillvaro.”

En utmaning för socialtjänsten är när ett skyddat boende som socialtjänsten tidigare känt förtroende för inte längre motsvarar de behov som våldsutsatta har. Ett skyddat boende som från början fungerat bra kan fungera mindre bra eller dåligt vid byte av personal. Andra tillfällen då socialtjänsten behöver hitta nya skyddade boenden är när en kommun använt ett enskilt boende under lång tid. När flera våldsutsatta från en kommun varit placerade på ett specifikt boende finns det risk att boendet röjs.

Socialtjänsten i Halland har också många bra erfarenheter kring arbetet med skyddat och tillfälligt boende. Skyddade boenden är ofta väldigt serviceinriktade. De hämtar upp våldsutsatta inför skyddsplaceringen, gör bra uppföljningar, bistår våldsutsatta avseende kontakt med myndigheter, bank och att söka lägenhet. För de våldsutsatta som får ett tillfälligt boende i någon form fungerar det mestadels bra med uppföljningar och samtalsstöd från socialtjänsten och praktisk hjälp utifrån behov. Kommuner kan även erbjuda möblerade lägenheter där våldsutsatta och eventuella barn, efter riskbedömning, får möjlighet att leva ett mer normalt liv än vad ett skyddat boende kan erbjuda.

En viktig del i stödet till våldsutsatta handlar om sociala nätverk. De flesta våldsutsatta som placeras på skyddat boende på annan ort än sin hemkommun saknar detta. De skyddade boendena på den nya orten har både möjligheter och ett visst ansvar att knyta upp både vuxna och eventuella barn till olika sociala aktiviteter, nätverk och föreningar.

Svårt att nå våldsutövare

Bakgrunden till att frågan om att flytta på våldsutövare är med i regeringsuppdraget är betänkandet ”Att bryta ett våldsamt beteende” (SOU 2018:37). Där görs bedömningen att *”personer som har utsatt närstående för våld, och som bor tillsammans med den eller de som blivit utsatta, av kommunen bör hänvisas till tillfälligt boende i de fall det är lämpligt med hänsyn till säkerheten för de våldsutsatta och andra omständigheter.”*

I samband med intervjufrågan enligt ovanstående betänkande, tog flera kommuner upp att de sällan kommer i kontakt med dem som är dömda för brott. Våldsutövare som gått i behandling inom kriminalvården kanske inte alls har intresse av behandlingskontakter inom socialtjänsten eftersom de ser sig som färdigbehandlade. Frågan som socialtjänsten därmed ställer sig, hur ska en sådan boendeinsats utformas. Socialtjänsten har endast kontakt med dömda våldsutövare i de fall det finns barn i relationen.

Ytterligare aspekter som kom upp var svårigheter att få våldsutövare att flytta, vilket skulle kunna bli näst intill omöjligt om våldsutövaren inte erkänner våldshandlingarna. Det faktum att våldsutövaren flyttar från ett gemensamt hem kan också innebära försvårande omständigheter. Våldsutövaren kan se det som en rättighet att besöka sin tidigare bostad och det finns exempel på våldsutövare som hävdat att det försvunnit saker från den tidigare gemensamma bostaden, vilket resulterat i rättsliga processer.

Sammanfattningsvis, frågan om att flytta på våldsutövare orsakade mycket diskussioner under intervjuerna. *”När detta förslag kom tänkte jag, såklart ska den våldsutsatta inte behöva flytta. Men samtidigt blev jag lite triggad av hur man ens kan föreslå det här*

lösningen, fattar ni inte vad det handlar om? För mig blir det så...det är svårt... Hur många skulle detta kunna gälla? Hur ska vi bedöma risk? Vi måste skydda så att våldsutsatta inte blir ihjälslagna.”

Samverkan med civilsamhällesorganisationer

Kartläggningen skulle också svara på frågan om kommuners samverkan för att hjälpa våldsutsatta personer att ordna stadigvarande boende. Intervjuerna med socialtjänsten kom dock även att handla om samverkan för att våldsutsatta ska kunna bli en del av ett nytt socialt nätverk. *”Vi skulle behöva ha en mycket tätare samverkan med civilsamhället. Om vi kunde paketera det på ett bra sätt är det nog många som skulle vilja hjälpa till, våra församlingar, privata företag, Lions.”*

Stöd och nätverk behövs framför allt eftersom de som varit våldsutsatta blir otroligt ensamma. De har behövt lämna sitt sammanhang, den våldsamma relationen har isolerat dem fullständigt. När de väl blir fria kan den sociala strukturen vara helt sönderslagen, många står utanför arbetsmarknaden. Att man hamnar i ett sammanhang är A och O för att kunna läka. Att skapa relationer med andra som du kan anförtra dig åt, att ha någon att vända sig när man står inför olika vardagliga beslut. En del har aldrig tagit beslut och då blir alla beslut blir stora. Socialt nätverk ger utrymme att växa och få självförtroende.”

”Socialtjänsten ska vara en del i den våldsutsatta personens liv ett kort tag, men de vill gärna hålla kvar i oss om de inte har någon annan. Flera kommer tillbaka och söker upp våra medarbetare. Det handlar om att tidigt få in insatser med civilsamhället så att de kan skapa egna nya sociala nätverk.

Vi behöver ta oss tid för att arbeta upp den här samverkan på ett strukturerat sätt, men det finns inte speciellt mycket luft i systemet. En sådan här arbetsuppgift, som egentligen skulle kunna ge så mycket tillbaka i andra ändan, faller mellan stolarna.”

Framgångsfaktorer och goda exempel

I regeringsuppdraget ingick att ställa frågor om framgångsfaktorer och goda exempel kring stadigvarande boende för våldsutsatta. Precis som under övriga frågeområden kom det upp saker i intervjuerna som inte direkt svarar på uppdraget, men som ändå är värda att nämna eftersom de har med våldsutsattas situation att göra. Vad kan underlätta för våldsutsatta som behövt fly sina hem?

En framgångsfaktor är utbildning och ökad kompetens, vilket tidigare beskrivits. Flera kommuner skulle vilja ha tillgång till ökad specialistkompetens, till exempel traumabehandling. Gruppverksamhet för våldsutövare i Halland är ett länsövergripande arbete under utveckling som också upplevs både viktigt och positivt. En av kommunerna beskrev mycket positiva erfarenheter av samarbete på enhetschefsnivå vilket inneburit att de hittar och identifierar behov tillsammans med kollegor och medarbetare. Det handlar om att försöka se möjligheter och få med sig andra. *”Det är delvis därför vi har haft sådan framgång i samarbetet med vårt bostadsbolag. Vi kan presentera ett behov, så här tänker vi så, skulle ni vilja vara med, skulle vi kunna göra något tillsammans?”*

Flera kommuner beskrev former av samverkan kring våld i nära relationer som inte specifikt handlar om boende, men som bidrar till att förbättra situationen för människor

med erfarenhet av våld. Samverkan handlar om att våld i nära relationer ska finnas på allas agenda – Folktandvård, BVC, polis, brandkår, äldreboende, skola och elevhälsa med flera. Våld i nära relationer är en gemensam fråga att arbeta med, inte minst utifrån ett förebyggande perspektiv. Arbetet värderas högt när området är prioriterat på ledningsnivå och på politisk nivå.

Ett bra exempel på både främjande och förebyggande arbete är Barn i våld (BIV), en pedagogisk utbildning som vänder sig till föräldrar efter en orosanmälan. Utbildningen består av tre tillfällen där barnens föräldrar träffar en socialrådgivare.

Utbildningsmaterialet som de går igenom handlar bland annat om våld mot barn och våldets konsekvenser på både kort och lång sikt. Uppstarten för insatsen var att socialtjänsten identifierade ett behov, att det tidigare var många som tackade nej till insats efter orosanmälan. Utbildningen, som varit i gång i cirka tre år, har fått mycket bra feedback från de som deltagit. Många har uttryckt att utbildningen skulle kunna utgöra någon form av föräldrakörkort. Många har efter utbildningsinsatsen tagit hjälp för egen del eftersom de kommit till insikt att det är våld de utfört. En idé som är än mer främjande och förebyggande vore att föräldrar själva ska kunna anmäla sig till insatsen.

Kvinnojourernas erfarenheter och reflektioner

Barns situation

Barn får i allmänhet för lite uppmärksamhet på skyddat boende. Barn, oavsett ålder behöver prata och även små barn kan vara väldigt verbala och berätta saker. Vad barn berättar kan vara svårt att hantera eftersom det kan vara sådant som skulle kunna användas i en rättegång. Det blir inget naturligt samtal med barn när personalen på kvinnojour måste ”hålla igen”. Personal inom kvinnojourer skulle behöva ha utbildning i att prata med barn, till exempel ”Trappan modellen”⁵. Själva utbildningsinsatsen, resa, boende och mat blir snabbt dyrt, därför vore digitala utbildningar en bra lösning. Huvudsaken är att personalen få riktiga verktyg, en bra utbildning som är baserad på hur bra samtal med barn kan se ut i verkligheten, inte bara i teorin.

Kvinnors situation

Det är en trygghet att få plats på skyddat boende i ett akut skede, men det är ett stort steg att bestämma sig för att inte flytta hem igen. När vistelsen på skyddat boende eller tillfälligt boende blir långvarig, eller om kvinnan behöver flytta runt, överväger en del kvinnor att flytta hem. Om de flyttar tillbaka till den som utsatt dem för våld kan de känna att de inte kan söka på kvinnojouren igen, därför är det viktigt att berätta att de alltid är välkomna tillbaka, oavsett vad som händer. *”Det känns skönt att de vågar komma tillbaka...vi brukar säga att dörren alltid är öppen, du kan alltid ta kontakt med oss. Vi finns alltid här, vad du än väljer så finns vi här. ’ Superviktigt att säga det varje gång.”*

Våldsutsatta kvinnor behöver stöd på många sätt, inte minst känslomässigt. *”Kvinnojourer arbetar med hjärtat. Jag vill inte dra alla över en kam, men ibland hör man om skyddade*

⁵ Trappan är en modell för krissamtal med barn som upplevt våld i sin familj. Den utvecklades av Rädde Barnen i slutet av 1990-talet. Barnsamtalen utgör en del av socialtjänstens och organisationers större arbete med våldsutsatta familjer. En förutsättning för samtalen är att barnets trygghet och säkerhet beaktas.

boenden som inte är så bra. Alla arbetar inte med hjärtat. Är du inte där och är engagerad så stannar inte kvinnan kvar i boendet.”

Våldsutsatta kvinnor som flyttat från sin hemkommun till skyddat boende, tillfälligt boende eller stadigvarande boende i annan kommun behöver bo nära förskola, skola, arbete och vårdcentral. De måste på ett rimligt sätt kunna använda kollektivtrafik. *”De ska inte behöva ta en buss till dagis och en annan buss till jobbet, och så tar detta tre timmar.... De som inte har förutsättningar ekonomiskt, bil och körkort måste bo i en tätort så att deras vardag blir enklare.”*

Att flytta till en ort där man inte har någon förankring kan vara skrämmande. Ett alternativ som förekommer ibland är att kvinnan mellanlandar på en kvinnojour i den nya kommunen och därifrån etablerar kontakt med socialtjänst, vårdcentral, förskola och skola. Det kan för en del bli en lugnare och tryggare start på den nya situationen. Av denna anledning kan det innebära en trygghet att få ett stadigvarande boende som ligger i samma kommun som boendet där de varit skyddsplacerade.

I de fall kvinnan och hennes partner äger boendet gemensamt kan kvinnan råka illa ut på flera sätt. Om hon ska bo kvar och köpa ut sin våldsutövande partner kan hen krångla till processen, till exempel genom att inte lämna in papper i tid eller vägra att skriva på dokument. Samma förhållning kan ske om våldsutövaren ska köpa ut sin partner, detta kan i sin tur leda till att den våldsutsatta inte kan få ut några pengar för att kunna skaffa en egen bostad.

Gällande förslaget att flytta på våldsutövare i enlighet med betänkandet ”Att bryta ett våldsamt beteende” (SOU 2018:37) ser kvinnojourerna bara en möjlighet till en sådan lösning – i de fall när våldet är situations-betingat. Allt våld där det förekommer svartsjuka och kontroll innebär en risk. Även om våldsutövaren skulle få kontaktförbud eller fotboja vore det för riskabelt. *”Kontaktförbud är bara en pappersprodukt. Det måste finnas konsekvenser för att bryta mot ett kontaktförbud. Vi ser en stor risk att trakasserierna eskalerar när man flyttar på våldsutövaren, det kan eskalera ordentligt. Nej förslaget om att flytta på våldsutövaren för att den våldsutsatta och eventuella barn kan bo kvar är...inte lätt.”*

Myndigheter

Våldsutsatthet skulle i högre utsträckning kunna uppmärksammas inom socialtjänsten. Exempel på detta är när en utredning inleds på grund av missbruk eller orosanmälan. Om paret sitter i samma rum, tillsammans med socialsekreteraren, kan den våldsutsatta inte berätta om situationen i familjen. Den våldsutsatta kanske till och med känner att hen måste skydda våldsutövaren av någon anledning. Mot bakgrund av detta är det viktigt att socialtjänsten har enskilda samtal med bägge parter flera gånger. I värsta fall kan gemensamma samtal utgöra ett hot mot den som är våldsutsatt. *”Man behöver läsa mellan raderna och inte bara se henne som hysterisk. Hon är helt förstörd och vet inte vad hon ska göra, hon vet att han skulle kunna göra vad som helst.”*

Ett annat område för diskussion under intervjuerna med kvinnojourerna var frågan om dokumentation inom socialtjänsten, i vilken omfattning våldsutövaren kan läsa utredningar. Vilka begrepp som används i dokumentation, såväl inom socialtjänsten som

rättsväsendet har också betydelse. När våld uttrycks med begrepp som ”samarbetssvårigheter”, i stället för vad det egentligen handlar om, kan hela utredningen bli vinklad.

Kvinnojourerna i Halland arbetar med bedömningsinstrumenten FREDA och PATRIARK för att utreda hotbilden vid placering på det skyddade boendet, i syfte att bedöma skyddsbehovet. Intervjupersonerna menade att det förekommit att kvinnojourers bedömningar har använts i socialtjänstens utredningar, vilket de ställer sig frågande till. Kvinnojourerna träffar så gott som aldrig våldsutövaren och kan därför inte ha något grepp om helheten. *”Ibland kan det vara en mamma som hatar barnens pappa, utredningen är inte tillräckligt bra när inte vård, skola och partner är involverade. Vi alla är tillräckligt kompetenta men det är inte rätt, ingen av oss är en utredande enhet. Vi kan aldrig ha helhetsbilden.”*

Samverkan

Kvinnojourerna i Halland tillhör Unizon och samarbetar med varandra. De har även ett visst samarbete med jourer inom ROKS. Det är en styrka att ha ett nätverk och att kunna ringa till andra kvinnojourer men en mer strukturerad samverkan hade varit en styrka för alla, även kring utbildningsinsatser. Digitala utbildningar är en framgångsfaktor, inte minst ökar detta tillgången till utbildning för de mindre kvinnojourerna, både avseende ekonomi och personalresurser.

Samverkan mellan Hallands kvinnojourer och vården fungerar bra, att ha en specifik vårdcentral att samarbeta med är mycket värdefull. Våldsutsatta kan snabbt få tid till läkare och psykolog, besök på BVC och Folk tandvården. Denna samverkan underlättar för alla.

Kvinnojourernas samverkan med Relationsvårdteam fungerar i allmänhet bra. Att våldsutövare numera kan få samtal och behandling kan vara nyckeln som gör att våldsutsatta vågar berätta den faktiska berättelsen och inte ”linda in den i bomull”.

Stadigvarande boende

Osäkerheten för våldsutsatta, att inte veta om det tar två eller sju månader innan det finns en möjlighet till ett eget boende, innebär stora svårigheter att starta ett nytt liv. Läkingsprocessen kan inte komma i gång förrän man är på plats i ett stadigvarande boende. Att dessutom ha kravet på sig att söka boende är tufft för många. *”Vad är meningen med att söka tio lägenheter i månaden. Att hitta en lägenhet är som att hitta en nål i en höstack. En del bostadsbolag kräver en inkomst som är tre gånger större än hyran. Det är tufft. Ekonomiska våldet sätter käppar i hjulet. Det här med att hitta stadigvarande boende är ett stort problem. Det är först när man har ett eget boende som man kan ta tag i övriga bitar i sitt mående och sitt liv. Den våldsutsatta kan inte ens få kontinuitet i vården, till exempel inom närsjukvården och vuxenpsykiatri. Varje gång hen behöver flytta är det som att börja om från början igen. Kniven mot stupen. Varje nej till att få lägenhet blir ett slag i ansiktet och trycker ned en i skoskaften igen.”*

Hela tidsperioden från skyddat boende till stadigvarande boende är en enda lång väntan vilket påverkar hur våldsutsatta och barn mår. *”Det vore värdefullt med en gemensam handlingsplan kring individen – skyddat boende, socialtjänsten och polisen. Som det är idag är det trögt. Att inte få fram besked kring olika grejer blir en påspädning av det*

trauma den våldsutsatta varit med om. Det finns ingen deadline.”

När våldsutsatta söker bostad kan det finnas en del förutfattade meningar om risk för svårigheter och bråk i det nya boendet. Kvinnojourer och skyddade boenden kan vara en hyresreferens för våldsutsatta. När en våldsutsatt med eventuella barn fått en lägenhet och det fungerar bra, då går det ofta lättare att få tag på lägenhet till nästa familj. *”De bostadsbolag som haft förutfattade meningar kan då inse hur lite bekymmer det faktiskt innebär att låta en våldsutsatt få ett hyreskontrakt. De har inga vilda fester. Om man ser våldet och vågar prata om det, så vågar man mer.”*

När våldsutsatta väl har landat i sin nya livssituation och är färdiga för eget boende ska det inte behöva ta så lång tid. Alla skulle tjäna på ett smidigare system. *”Ju längre tid det tar ju mer kostar det. Hela samhället drabbas i slutänden. Det kostar för mycket att ha en kvinna i skyddat boende, hon måste ut och starta sitt liv, det handlar om hennes välmående, att orka.”*

Det vore värdefullt med ett nationellt strukturerat bredare nätverk för stadigvarande boende. Även de som inte behöver flytta långt i väg skulle kunna få möjlighet till lägenhet genom ett sådant nätverk. Det skulle kunna fungera som Migrationsverket boendedel - var vill man bo, vilka andra städer kan vara aktuella, var har man sitt nätverk? Man skulle kunna få ange vissa preferenser, till exempel fem kommuner och motivera varför man vill flytta till ett visst ställe. *”Jag förstår inte problemet. Jag menar det händer ju över hela landet, hela tiden, kvinnor som behöver byta ort. Det händer ju hela tiden överallt”.*

Bostadsbolagens erfarenheter och reflektioner

Samverkan

Det finns en stor vilja hos bostadsbolagen att hjälpa till med stadigvarande boende för våldsutsatta men i de flesta fall sker detta utifrån en tydlig modell och struktur. Bostadsbolagen tillhandahåller lägenheter medan socialtjänsten har kompetens kring familjen eller individen. Socialtjänsten har ansvaret och personalen har rätt professioner för att kunna prioritera vilka som utifrån deras bedömning ska få en lägenhet. I de små kommunerna finns det oftare lediga lägenheter än i de större. När socialtjänsten i en liten kommun tar kontakt med bostadsbolaget kan de ofta ordna en lägenhet på relativt kort tid. Sammanfattningsvis, bostadsbolagen i Halland upplever att deras samverkan med socialtjänst generellt fungerar bra, verksamheterna kompletterar varandras professioner. *”Vår uppgift är att vara en stadig fastighetsägare som öppnar upp möjligheterna och har en kollektiv kompetens tillsammans med socialförvaltningen. Det är socialtjänsten som hanterar lägenheter när hyresgästen behöver andra insatser. Vi som bostadsbolag ska tillhandahålla lägenheter enligt avtal, vi kan vara snabba, vi kan vara flexibla men vi ska inte blanda oss i de mjuka värdena.”* Några kommuner har boendepedagog eller boendehandläggare, en uppskattad och bra resurs. *”Boendepedagoger tillhör inte socialtjänsten men är en brygga mellan oss och socialtjänsten. Vi träffar dem och diskuterar de hyresgäster som kan behöva stöd. Vi avhyser i stort sett inga hyresgäster eftersom boendepedagogerna även arbetar förebyggande. Världens bästa investering.”*

Flera bostadsbolag uttryckte beundran för socialtjänstens arbete, de inser socialtjänstens utmaningar och svårigheterna kring arbetet med våldsutsatta. *”Beundrar socialtjänsten.*

Antingen får de kritik i media för att de inte gjort något eller så får de kritik för att de gjort för mycket.”

Barns rättigheter

Bostadsbolagen arbetar inte specifikt för barn i våldsutsatt familj, de arbetar för alla barn som bor i bostadsbolagets lägenheter. Barnkonventionen är relativt ny för de flesta. Ett av bostadsbolagen berättade att de tagit fram en checklista som används vid alla beslut som gäller barn, för att göra så bra arbete som möjligt för barnen. Utöver strukturella beslut kring bostadsbolagets bestånd tas barns upplevelser och uppfattningar i beaktande. *”Vi fokuserar på vad barn tycker är bra eller dåligt i området. Vi har bjudit in till träffar med lekar och tävlingar. Vi har också haft förslagslådor där barn kan lämna sina idéer om vad vi skulle kunna göra. Vi får in lite roliga förslag, barn är väldigt kreativa. Detta gör vi för alla barn.”*

Det ska mycket till innan ett bostadsbolag avhyser en familj. Det finns tydliga rutiner för att inga barn ska behöva bli utan bostad. Samtliga bostadsbolag har god kompetens kring orosanmälan för barn som riskerar att fara illa men menar att återkommande utbildningsinsatser och diskussioner på arbetsplatsen är viktiga.

Utmaningar

Bostadsbolagen får en hel del samtal från förtvivlade människor som behöver hjälp med boende, det handlar inte bara om våldsutsatta. Dessa samtal är känslomässigt svåra då de som ringer ofta har en tilltro att det ska lösa sig om de ringer det kommunala bostadsbolaget. Dessa frågor ligger helt klart utanför bostadsbolagens ansvar och uppdrag. Bostadsbolagen ska tillhandahålla lägenheter till socialtjänsten som i sin tur ska se till den enskildes eller familjens behov. För att bostadsbolagen ska kunna sköta sitt uppdrag behöver de följa sina riktlinjer, att göra individuella provningar kring vem som ska få lägenhet skulle inte fungera. Intervjupersoner från bostadsbolagen framhöll dock att i samtal med våldsutsatta krävs ett bra bemötande, att den som ringer känner sig bekräftad samtidigt som hen förstår att fastighetsbolaget inte är deras lösning. Det ringer människor från hela Sverige, även om det står tydligt på bostadsbolagets webbsida vad som gäller. *”När man är i akut behov av boende är det lätt att tycka att ens egen situation är speciellt viktig, att det kan väl bostadsbolaget fixa...Det är alltid tråkigt för oss att behöva hänvisa vidare. Men vi är leverantören av bostäder, vi hanterar inte det andra, vi bistår med lägenheter när behovet finns. Vi blir ju klart väldigt involverade i och med att människor hör av sig, det finns mycket önskningar och känslor...”*

Samtliga bostadsbolagen anmäler vid oro för barn som riskerar att fara illa. Alla anställda vet vad som gäller men det finns inte direkt några skriftliga rutiner. Upprepade utbildningsinsatser från kommunen vore bra, kring hur de ska göra och vad de ska tänka på. Bostadsbolagens personal har inte tystnadsplikt men det finns en överenskommelse om att inte sprida saker utanför organisationen. Här har chefer en viktig uppgift att avlasta medarbetare.

En annan utmaning handlar om hur ett bostadsområde ska se ut avseende hyresgäster, deras bakgrund, socioekonomi med mera. Om många av socialtjänstens klienter bor i samma bostadsområde kan det finnas en viss risk att bygga upp något som skulle kunna bli

ett problem. *”Hur sammansättningen i bostadsområdet ser ut behöver ses över när man tar in en ny hyresgäst. Man kan inte sätta en person med missbruksproblem i ett hyreshus där det redan finns en boende med ett sådan problematik. Men, så länge kommunen står för kontrakten så brukar vi kunna lösa situationen. Det är väldigt få gånger vi behöver neka någon boende.”*

Några bostadsbolag har funderingar kring huruvida de ska ansluta sig till ”Huskurage”, den ideella organisationen som verkar för att förebygga, förhindra och stoppa våld mot närstående genom att sprida kunskap och metoder till grannar, bostadsbolag och kommuner. *”Vi har haft uppe det här med Huskurage. Ska vi vara med på det eller inte, är det bra eller dåligt. Vi vacklar lite i den frågan, det handlar om säkerhet. Vad ska vi uppmuntra våra hyresgäster att göra? Här behövs mer kunskap.”*

Våldsutövare

Samtliga intervjuade uttryckte att det i grunden är en väldigt bra idé att den som utsatt sin partner eller familj för våld ska uppmanas eller motiveras att flytta. Men alla uttryckte oro för vilken risk det skulle innebära för våldsutsatta och eventuella barn. Dessutom, *”Hur skulle det fungera i praktiken? Det kan inte heller vara bostadsbolagens ansvar att få våldsutövaren att flytta, det borde vara socialtjänstens ansvar. Liksom hur våldsutövaren ska uppmanas att säga upp sig från lägenhetskontraktet...det är en problematik som inte vi ska driva.”*

Bostadsbolagen menade att den här idén ändå skulle kunna fungera i teorin. Den som ska bo kvar kan automatiskt ta över kontraktet, lägenheten behöver inte gå ut på öppna marknaden. Det kan dock vara problematiskt för våldsutsatta att ta över kontrakt på grund av ekonomiska svårigheter, men det kan lösas genom sociala kontrakt.

En aspekt som flera bolag kom in på under intervjuerna är att fastighetsägare kan avhysa den som brukar våld. *”Om det skett något i hemmet har vi laglig rätt att avhysa, så länge som den våldsutsatta gör en polisanmälan. Då skickar man en tydlig signal nästa gång det händer. Kontraktet överläts på den andra familjemedlemmen.”* Vid ett sådant avhysningsärende kopplas hyresnämnden in vilket kan ta upp till sex månader. Med den tidsaspekten, och om det dessutom finns risk för fortsatt våld, förefaller den bästa lösningen vara att den som är våldsutsatt flyttar.

Våld i nära relationer i allmänhet

Flera av bostadsbolagen önskar kompetenshöjning kring våld i nära relationer och hedersrelaterat våld, även om det egentligen inte ingår i deras uppdrag att ha kunskap inom området. Några bostadsbolag berättade att framför allt fastighetsskötare har fått utbildning kring att möta personer med psykisk ohälsa samt utbildning kring hot och våld på arbetsplatsen. Att få ökad kunskap kring sådant som man möter i sitt arbete kan leda till ökad trygghet och förståelse, men också skapa nya infallsvinklar. Ett bostadsbolag uttryckte funderingar kring vad de skulle kunna göra utifrån bolagets policy. *”Överlag, ämnet våld i nära relationer, alla skulle kunna skriva under på att det ska vara prioriterat. Om vi framöver skulle göra om vår uthyrningspolicy skulle vi kunna relatera mer till gruppen våldsutsatta. De behöver lite hjälp för att få det att funka, speciellt när det är barn inblandade. Det finns en stor fördel med att prioritera en sådan här grupp och det känns*

som att risken att det skulle utnyttjas är väldigt liten.”

Stadigvarande boende

Som beskrivits tidigare, bostadsbolagen i Halland samverkar på olika sätt med socialtjänsten för att våldsutsatta ska kunna få stadigvarande boende. Det finns dock erfarenheter av att en del våldsutsatta är oroliga, just på grund av våldet, att ”komma in i socialtjänstens rullar” och få sitt namn där. *”Vi har vår policy, om man inte har ekonomiska möjligheter, då kan vi inte ge ett förstahandskontrakt. Det är inte alltid de vill kontakta socialen. Vi kan ge den rekommendationen men vill de inte, så kan vi inget göra.”*

Återigen, bostadsbolagens samverkan med socialtjänsten och sociala kontrakt fungerar för det mesta väldigt bra inom respektive kommun. Genom detta kan våldsutsatta få stöd att förändra sin livssituation och på sikt kunna klara sig själva. Under intervjuerna uppkom även reflektioner huruvida kommuner och regioner över hela Sverige skulle kunna arbeta med frågan ur ett nationellt perspektiv, för att ytterligare möjliggöra för våldsutsatta och barn att få ett stadigvarande boende.

Länsstyrelsens avslutande kommentarer

Stort tack till alla verksamheter och intervjupersoner i Hallands län som bidragit till ett omfattande material för den här kartläggningen.

Del 1 av rapporten ingår i länsstyrelsernas svar på regeringsuppdraget som resulterade i den samlade redovisningen *Kartläggning av kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende*, Diarienummer: 801-6109-21, vilken redovisades för regeringen 2022-03-31.

Del 2 utgör länsstyrelsen i Hallands läns regionala rapport som i större utsträckning än i del 1, beskriver kvinnojourernas och bostadsbolagens erfarenheter och uppfattningar. Den beskriver även frågeställningar som ligger utanför regeringsuppdraget, men tangerar frågan om stadigvarande boende och kartläggningens övriga områden.

Resultat och analys av denna rapport utgör ett viktigt underlag för fortsatt arbete inom området. Kartläggningen är genomförd av Eva Wendt, leg. sjuksköterska, leg. barnmorska samt dr. i medicinsk vetenskap, på uppdrag av länsstyrelsen i Hallands län.

Slutligen, flera av intervjupersonerna uttryckte att det kändes meningsfullt att bidra till den här kartläggningen och att det även tillförde positiva aspekter för personen själv och för verksamheten de arbetar i.

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Länsstyrelsen i Hallands län • Postadress: 301 86 Halmstad • Besöksadress: Slottsgatan 2
010- 224 30 00 • halland@lansstyrelsen.se • www.lansstyrelsen.se/halland